KORXONALAR MIQYOSIDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI

O'tamurodova Surayyo Shokirjon qizi
"O'zbek geologiya qidiruv" AJ
Qizilqum markaziy geologiya qidiruv ekspeditsiyasi
Iqtisodiyot va moliyalashtirish bo'limida Mehnatni tashkil etish va me'yorlash bo'yicha muhandis

Annotatsiya: Ushbu tezisda kichik biznesga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va investorlar bilan hamkorlik qilishning huquqiy asoslari ko‘rib chiqildi.

Kalit so`zlar: investitsiya faoliyati, investitsion muhit, investor, erkin iqtisodiy zonalar, kichik sanoat zonalari.

KIRISH

Mamlakatimizning tashqi iqtisodiy siyosati jahon bozoridagi mavqelarini mustahkamlashga, uning to‘lov balansini kuchaytirishga, qulay investitsiya muhitini vujudga keltirishga qaratilgandir. Shuningdek, tashqi iqtisodiy siyosatda ustuvor yo‘nalish sifatida xorijiy sarmoyalarni iqtisodiyotga keng ko‘lamda jalb etish uchun zarur huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda boshqa shart-sharoitlarni vujudga keltirish, qo‘shma korxonalarni tashkil qilishda ko‘maklashish, shuningdek investorlar manfaatlari himoya qilinishining ta’minlanishi borasida salmoqli ishlar olib borilmoqda.

ASOSIY QISM

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ular ishtirokida tashkil etilgan korxonalar faoliyatining turli mintaqaviy jihatlari qator chet ellik va mamlakatimiz iqtisodchi olimlarining ilmiy ishlarida o‘z aksini topgan. Jumladan: R.Vernon [2] TTXI jalb etish bilan mahsulotning hayotiylik sikli o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqladi, M.E.Porter [3] tadqiqotlari asosida raqobat ustunligini ta’minlovchi omillar tizimini aniqladi, J. Danning [4] TMKning jahon kapital bozorlariga kirib borishning eng yaxshi omillari, g‘oyalari va doktrinalarini tanlab, ularni bir tizimga birlashtirdi. Xorijiy investitsiyalar shakllari klassifikatsiyasi bo‘yicha I.V. Sergeev, I.I. Veretennikova, V.V. Shexovsevlar [5] ilmiy ishlarida, K.K. Pozdnikov esa xorijiy investorlarni guruhlarga ajratish borasidagi tadqiqotlarni olib borgan.

Investitsion hamkorlikning asosiy afzalligi shundan iboratki, unda ilmiy-texnik bilimlar, nou-xaularning, ayniqsa, innovatsiyalarning uzluksiz jalb etilishi; aholining bandlik darajasi va unda mehnat unumdorligining o‘sishi; hudud tabiiy resurslaridan foydalanishning yaxshilanishi; raqobatni faollashtirish va uning natijasida kichik biznes sektori faoliyatining rivojlanishi; zamonaviy tashkiliy-boshqaruv tajribasining joriy etilishi yuz beradi. Fikrimizcha, eng birinchi yondashuvda investitsiyalarni quyidagicha klassifikatsiyalab olish mumkin (1-jadval)

1-jadval

Investitsiyalar klassifikatsiyasi

Klassifikatsiya mezoni	**Investitsiyalar klassifikatsiyasi**

Investitsiyalar shakllari	To‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar Portfel investitsiyalar Boshqalar
Investiyalash muddatlari	Qisqa muddatli O‘rta muddatli Uzoq muddatli
Investitsionresurslarning mulkchilik shakli	Xususiy Davlat Aralash

Kichik biznesdagi investitsiya jarayonlariga xorijiy kapitalni jalb etishning uzoq muddatli strategiyalarini ishlab chiqishda xorijiy investorlar bilan hamkorlik qilishning turli shakllari mavjudligini hisobga olish lozim. Ular orasidan quyidagilarni alohida ta’kidlab o‘tish joiz:

- xorijiy investorlar ishtirokining ulushlariga qarab, shu jumladan, hissadorlik jamiyatlari aksiyalarini xorijiy investorlarga sotish yo‘li bilan turli shaklda qo‘shma korxonalar tuzish;
- xorijda korxona filiallari va sho‘ba jamiyatlarini tuzish, chet ellarda to‘liq xorijiy investorga tegishli yangi kompaniyalarni tashkil etish;
- firmalararo birlashuv va birini boshqasi tomonidan yutib yuborishi natijasida egalik qilish, ya’ni firmani sotib olish yoki qo‘shish bilan egalik huquqi yoki milliylik huquqiga ega bo‘lish;
- strategik hamkorlik (birlashma) tuzish, mulkka, shu jumladan, qimmatli qog‘ozlarga ega bo‘lish;
- davlat va investorlar o‘rtasidagi shartnomaviy munosabatlar asosida xorijiy kapitalni kiritish – mahsulot taqsimoti haqida konsessiya va bitimlar tuzish;
- xalqaro moliyaviy ijara (lizing) shartnomasini tuzish va erkin iqtisodiy hududlarni tashkil etish;
- davlat kafolati asosida bank kreditlari va tijorat kreditlari hamda eksportni moliyalashtirish bilan bog‘liq kreditlar ajratish.

“Amerika depozitar tilxati” dasturi orqali aksiyalar emissiyasi va ularni joylashtirish.

Iqtisodchilar xorijiy investitsiyalar jalb etilishida turli klassifikatsiyalarini keltiradilar. Chunonchi Rossiya o‘quv adabiyotlari uchun quyidagi klassifikatsiya xarakterli (2-jadval).

2-jadval

Xorijiy investitsiyalar shakllari klassifikatsiyasi [2]

Belgisi	**Turi**	**Xarakteristikasi**
Mulkchilik shaklibo‘yicha	Davlat	Davlat organlari ko‘rsatmasi bilan investitsiyalash
	Xususiy	Xususiy shaxslarning o‘z davlatidan tashqariga investitsiyalashi
	Aralash	Xususiy va davlat kapitaliishtirokidagi investitsiyalar

Investitsiyalanayotgan moliyaviy resurslarning aktivlar bo‘yicha tarkibiga qarab	Real	Moliyaviy mablag‘larni boshqa mamlakatlardan uskunalar sotib olinishi bilan bog‘liq uzoq muddatli loyihalarga yo‘naltirish;
	Nomoddiy	Litsenziyalar, huquqlar va boshqa nomoddiy xarakterdagi aktivlarni sotib olish,
	Moliyaviy	Aksiyalarga, qimmatli qog‘ozlarga investitsiyalar va boshqalar
Qullanishi usuli bo‘yicha	Ssuda	Moliyaviy resurslar ular bo‘yicha foizlar ko‘rinishida daromad olish uchun yetkazib beriladi
	Tadbirkorlik	moliyaviy resurslar foydadan devident olish uchun xorijiy investitsiyalar sifatida yo‘naltiriladi

XULOSA

O‘zbekistonda kichik biznesga xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmidagi muammolarni hal etish bo‘yicha quyidagilarni taklif etamiz:

- investitsion loyihalarni moliyalashtirishning nokredit usullaridan bo‘lgan lizing, franchayzing, faktoring kabilardan foydalanishni kengaytirish;
- investitsion loyihalar sifatini oshirish, loyihalarning kapital qo‘yilmalar samaradorligi talablariga mos kelishi maqsadida tijorat asosida doimiy ravishda faoliyat yuritadigan investitsion loyihalar ko‘rgazmalarni tashkil qilish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Soliyev I.I., Sirojiddinov K.I. Qulay investitsiya muhiti makroiqtisodiy rivojlanishning muhim omili // Yosh olim. – 2015. – Yo‘q. 17. – 461–463-betlar.

2. АМИНОВА, Н. THE LEADING NATURE OF SPIRITUALITY IN SOCIAL DEVELOPMENT. *UNIVERSITETI XABARLARI, 2019,[1/4] ISSN 2181-7324*.

3. Aminova, N. B. (2014). THE ROLE OF SCIENCE IN SOCIAL PROGRESS. *The Way of Science*, 85.

4. Аминова, Н. Б. (2016). Диалектическая связь между духовностью и социальным прогрессом. *Credo new*, (1), 12-12.

5. Aminova, N. B. (2019). SOCIAL PHILOSOPHY AND SOCIAL AND HUMANITIES IN THE KNOWLEDGE OF SOCIETY. *Экономика и социум*, (10 (65)), 7-9.

6. Aminova, N. B., & Sh, M. M. (2020). MODERN PROBLEMS OF PHILOSOPHY. *Экономика и социум*, (7 (74)), 3-6.

7. Aminova, N. (2022). THE SIGNIFICANCE OF NATURAL PHILOSOPHY AND THE EPISTEMOLOGICAL HERITAGE OF FRANCIS BACON IN THE FORMATION OF THE PHILOSOPHY OF THE NEW TIME. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, *2*(10), 27-37.

8. Аминова, Н. Б. (2016). О ДУХОВНЫХ ОСНОВАХ ДЕМОКРАТИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ. *Theoretical & Applied Science*, (11), 139-142.

9. Tillavoldieva, M., Li, E., Eshanova, G., Aminova, N., & Khalmetova, S. (2020). Family is a social phenomenon of the nation's PR. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, *7*(2), 1697-1700.
10. BobonazarovGapporYadgorovich, B., Rahimovna, O. N., & RabimovaZilolaSHuhratqizi, R. Study on the Distribution of Bee Trachea Acarapis Woodi Ticks in Bee Yard of Kashkadarya Region. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, *8*(04), 27-30.
11. Yadgarovich, B. G., & Ahmadjanovich, J. A. (2020). Hamzayeva Nargiza Rajabboyevna. *EDITOR COORDINATOR*, 566.
12. Bobonazarov, G. Y., Omonova, N. R., & Rabimova, Z. S. (2022). STUDY OF THE NOSOPHARNETIC GADDLE OF SHEEP Oestrus ovis L.(DIPTERA: OESTRIDAE). *THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD*, *1*(1), 95-101.
13. Эшанова, Г. Н. ИСЛОМ ҚАДРИЯТЛАРИДАГИ БАҒРИКЕНГЛИК ҒОЯЛАРИ. *ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ШАКЛЛАНИШИНИ МОНИТОРИНГ*, 524.
14. Эшанова, Г. А. (2016). СУЩНОСТЬ И РЕЗУЛЬТАТЫ ПРОЦЕССА СЕМАНТИЧЕСКОЙ ДЕРИВАЦИИ ПРИ ОБРАЗОВАНИИ ЗНАЧЕНИЙ АНГЛИЙСКИХ ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ СО ЗНАЧЕНИЕМ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕССА УМСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. In *Общие и частные вопросы языкознания* (pp. 284-289).
15. Эшанова, Г. Н. (2017). ВОПРОС ОТНОШЕНИЙ РЕЛИГИОЗНЫХ ЦЕННОСТЕЙ С ИСКУССТВОМ В ИСЛАМСКОЙ КУЛЬТУРЕ. *Интернаука*, (26), 31-33.
16. Эшанова, Г. Н. (2017). ИСЛОМ МАДАНИЯТИДАГИ УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ САНЪАТДАГИ МАЗМУНИ. *Научная дискуссия: вопросы социологии, политологии, философии, истории*, (4), 93-97.
17. Babonazarov, G. Y., Omonova, N. R., Orziyeva, Y. M., & Khosilova, G. A. (2022). Economic Damage Caused by Scabies Itch Mite, Sarcoptes Scabiei (Acariformes: Sarcoptidae) to the Wool Production of Sheep. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 2433-2436.
18. Эшанова, Г. Н. (2018). К вопросу толерантности в исламском учении. *Редакционная коллегия*, 182.
19. Eshanova, M. (2021). Image-Building Poiltical Media Text. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, *3*(04), 171-176.
20. ESHANOVA, G. (2022). THE IMPORTANCE OF VALUES IN INCREASING THE SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF YOUTH. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, *2*(3), 173-176.
21. Эшанова, Г. Н. (2023). ИСЛОМ ФАЛСАФАСИДА ТАСВИРИЙ САНЪАТ ВА ДИНИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ УЙҒУНЛАШУВИ. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, *1*(6), 31-41.
22. Аюпов, Т. Р., & Охунов, Ш. Р. (2021). "YOSH TADQIQOTCHI" ilmiy elektron jurnali. *YOSH TADQIQOTCHI JURNALI*, *99*